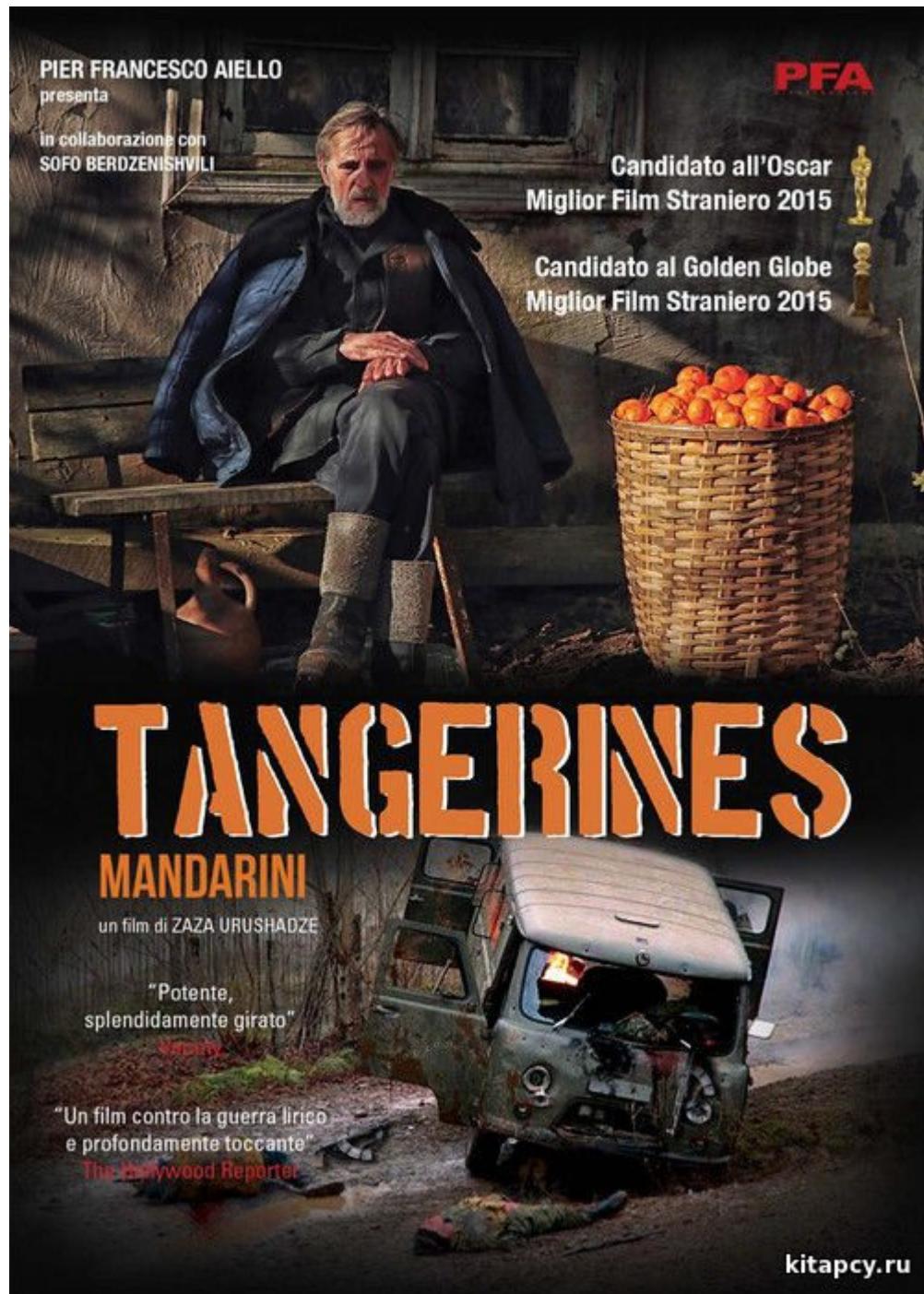

Süri dagady: Kim haýsy tarapda?..

Category: Kitapcy, Teatr we kino sungaty

написано kitapcy | 22 января, 2025

Süri dagady: Kim haýsy tarapda?.. SÜRI DAGADY: KIM HAÝSY TARAPDA?

Dünýäde dowam edýän we dowam etmek üçin çytraşylýan uruşlaryň

ýeňijileri kim? Haýsam bolsa bir tarapa geçenlermi, ýa-da tarapsyzlygyň namyssyzlygyndan ýaňa göwresi bir myh mysaly ýere çüýlenip galanlarmy, ýa bolmasa çagalarmy?

Ýeňen ýok gerek? Hiç haçanam ýeňen bolmandy, indem bolmaz.

Ýsrafylyň surnaýy kisesinden cykjak günü tepbedi okaljak dünýäde biri-birimiz bilen bölüşip bilmän gyr-ýagy bolup ýören toprak böleklerine gabalgy ýerimizden, bary-ýogy öz göwrämize barabar tutýan bir gysym ýerden başga nämämiz bar? Hawa, hawa, adamyň bu pany dünýäde bedeniniň agramy ýaly toprak paýy bar, käbirlerine şolam nesip edenok...

Käte üstümizi ummanyň otlary örtýär, käwagt kül bolyp asmana sowrulýarys. Belkäm iň gowusy, mähremimiziň boýnunda bir gysym zülp bolup gezmekdir...

2013-nji ýylда eston we gürji kinomatografiýaçylarynyň bilelikde döreden çeper filmi meni uruşyň manysyzlygy hakynda mazaly oýlandyrdy. Şonuň üçin bu barada menden başgalaryňam oýlanmagyny we şol çeper kinofilm tomaşa etmegini isledim. Sebäbi "Mandariinid/ Tangerines" kinofilm mi ýekeje uruşjaňly epizody bolmazdan uruşyň näderejede bimany zatdygyny tomaşacynyň gözüne dürte-dürte görkezýär.

Çeper kinofilm miň gozgaýan meselesini, mazmunyny, onda bolup geçýän wakalary birin-birin gürrüň bermegi däl-de, onuň nämä yşarat edýändigini düşündiresim geldi. Emma režissýoryndan, ssenaristinden, aktýorlaryndan has oval tomaşaça ajaýyp epizodlar hödürlemek bilen birlikde kinofilm miň hekaýasyny gürrüň berýän Reýn Kotowy agzamak geçmek adalatsyzlyk bolardy. Men-ä onuň diýseň ajap iş edendigine ynanýaryn. Duýgyny dagy ussatlyk bilen berýär welin, käbir sahnalary gaýtalap-gaýtalap göresiň gelýär. Hususanam mandarin bagyndaky epizodlar. Bu bir tarapdan tomaşaça pastoral täsir berýär. Adaty we az cykdajyly kinofilmem bolsa, meniň pikirimçe filmiň režissýory uruşjaňly kinofilmleriň kategoriýasynda naýbaşy kino eserini döredipdir. Biz bu adatylygy eýran kinofilmlerinde has köp görýäs, ol kinofilmler göräýmäge höwesjeň derejede bolsa-da, janypkeşlik bilen düşürilen. Edil şol janypkeşlik munda-da bar, ýöne aktýorlarda höwesjeňlikden nam-nyşan ýok. Hususanam Iwonyň obrazыnda oýnaýan aktýor Lembit Ulfsak. Tomaşanyny kinofilmden daşlaşdyrmış ony görýän sahnalaryna "daňyp" goýmakda Iwonyň agramly roly bar.

Kinofilmde ýekeje-de zenan obrazy ýok, kinonyň hekaýaty diňe erkekleri öz täsirine alýan şekilde gürrüň berilýär, meň

pikrimçe muňa garşylyklaýyn deňeşdirmek geçirme isleyänler Aida Begiçiň "Snižegine" tomaşa edip bilerler. Bosniýa urşunyň aýallaryň gözünden suratlandyrylyşy bu film üçin uly edebi üstünlilikdir.

Adam adamyň hasratyna şärik bolup bilermi? Duşman näme üçin duşman? Köplenç ata-babalarymyzyň duşmançylygy olaryň nesillerini basmarlaýar, halklar we taryhlar şol wagta görä şekillenýär, soňam taryhyň çañly sahypasyna gömlüp gidýär. Yzynda galanlar olaryň miras goýan duşmançyluj deňzinde gulaçlap ýasamaga çalyşýar...

Kinofilmde Gruziýanyň we Abhaziýanyň arasynda bolup geçen uruşdan söz açylýar.

Çeçen we gürji esgeriniň iki duşmançylykly tarapda başlanan hekaýatynyň soñunda olaryň nähili ýakyn dosta öwrülişi diýsen üns çekiji. Ýöne bir-birine duşman bu iki ýaş esgeri öýünde saklap, olaryň ýaralaryny bejeren we öz aralaryna adalat duýgusyny döretmäge çalyşan Iwodyr Markusyň obrazy hasam şowly çykypdyr. Olaryň ikisiniňem maşgalasy uruş zerarly Estoniýa göçüpdir, bular bolsa yzynda galypdyr. Markus mandarin satyp pul toplansoň Estoniýa göçmegiň hyálynda bolsa-da, film başlanandan guitarýanca Iwo Estoniýa göçmegiň pikirini edenok. Göýä onuň yzynda gülle ýagyp duran urşuň ortasında galan ýerlerde taşlap gidip bilmeýän bir zatlary bar ýalydy, bu duýgynyň hikmeti filmiň ahyrlarynda aýdyňlaşýaram.

Çeçen esgeri Ahmet we gürji Nikonyň bar derdi watan ýaly bolup görünse-de, has aňyrdan gaýdýar. Ahmet agras häsiýetli biri. Niko bolsa has mylakatly, meger bu onuň uruş başlamanka teatr artisti bolmagyndan bolmaly.

Iwo iki ýaraly esgere em edip ýörkä olaryň endamyndaky ýaralaryndan ötri ruhy dünýälerini-de gowulaşdyrýar we olaryň hemme zatdan öñ adamdygyny ýatladýar. Belli bir derejede olaryň biri-birine bolan duşmançylykly pikirlerini aýyrmagyň hötdesinden gelýär. Öye duýdansyz dökülen çeçen esgerleriniň sahnasy muňa iň gowy mysal bolsa gerek. Sebäbi gürji esgeri Niko olara çeçen diýip tanadylýar. Şol wagta çenli Nikonyň garşysyna duşmançylykly göz bilen sereden Ahmet hem muňa garşy çykyp durmaýar, gaýtam goldaýar. Şol ýerde dost-doganlygyň ýaňy başlan pursatynda Nikonyň Ahmet üçin janyň orta goýmagy bilen epizodlar hasam ýerine oturýar.

Eýsem olar ilkibaşda biri-birine duşman dälmidi näme? Diýmek duşmançylygyň jebislesip agyzlaryň bir bolan ýerinde ýatdan

çykýan eken. Araçy Iwo we onuň kömekçisi Markus bu duşmançylygyň ýok bolup gitmesi üçin elinden gelenini edýärler.

Ýone meň pikrimçe kinofilmim iň ýatda galyjy sahnasy Nikonyň jaýlanyş pursatydyr. Goý, bu epizoda tomaşa edenler Iwonuň näme sebäpli Estoniýa gitmän galandygyna intipis etsin. Şoň üçin meň özüm şol pursatlary ýazyp oturmaýyn.

"Mandariinid/Tangerines" kinofilm 2014-nji ýylда "OSKAR" baýragyny alman eliboş yzyna gaýtsa-da, tomaşaçylaryň söýgüsine mynasyp boljak filmdir, onuň gaty bir uzak dälligem belläp geçmeli bir aýratynlyk. Şol sanda bu kinofilm uruşjaňly kinofilmere täze bir edebi metod hödürleýär: haýsydyr bir hasratly wakany aňlatmak üçin gandöküşikli, çaknyşykly, dygysyz biri-biriňi öldürrip ýören epizodlary düşürmegeniň geregi ýok, çünkü düşünmek üçin duýmagyň özi ýeterlik.

Süri daganda we ýeke galanyňzda Markusyň şahada aslyşyp galan mandarinleri ýaly özüňizi eýesiz duýduňyzmy! Eýesiz galan şol günümüzde depämizden dyrnagymyza çenli kirläp-porsap gidendigimizi duýarys we edil şol wagtam haýsam bolsa bir tarapa geçmegeni owarrama urasyňz geler, eger Iwo ýaly ýere gül eken bolsaňyz ýöne!

Film: Mandariinid/ Tangerines.

Režissýor: Zaza Uruşadze.

Kompozitor: Niazi Diasamidze.

Şekil režissýory: Reýn Kotow.

Dowamlylygy: 87 minut.

Gülnaz Eliaçık YILDIZ – 31.01.2019.

■ Gülnätz Eliaçık Ýyldyz

Ýaş ýazyjy Gülnätz Eliaçık Ýyldyz 1987-nji ýylда doguldý. Onuň çeper döredijilige bolan höwesi heniz liseýde okap ýören ýyllary ýuze çykdy. Orhan Weli Stambula diň salmagyň, Jahit Sytky otuz baş ýaşyň, Sait Faik güneş balyjagnyň ölümünüň derdine düşende, ol bularyň ählisini birküç sany soraga jemlän edebiyat sapagynda ýazylan setirleriň adamzat taryhyna nähili täsirini ýetirýändigini gördü we okamak arkaly ýasaýşyň, ýasamak arkaly okamagyň bir-birinden aýryp bolmaýan wagtlaryň lezzetini şol ýyllarda duýup ýetişdi. Nazan Bekirogly,

Isgender Pala ýaly ýaly tanymal ýazyjylar bilen şol ýyllar tanyşdy.

Gülnaz Eliaçyk Bozok uniwersitetiniň Tehniki ylymlar boýunça ýokary mekdebini 2008-nji ýylда tamamlady. Ol häzir ýörite bilim merkezinde işlese-de, günde-günaşa adamlar bilen, çagalar bilen, hususanam kagyz-galam bilen didarlaşyp, söhbetleşip durmagy gowy görýär.

Onuň "Bir" žurnalynda çap edilen "Zelalnama" ("Zelâlname") selýuloza ysyna garyşdyrylan ilkinji eseridi. Soňra "Mâi" we "Şehrengiz" žurnalynda eserleri yzygiderli çap edildi. "Mâi" žurnalynda häzirem çykyş etmegini dowam edýän Gülnaz Eliaçygyň özboluşly galam ýörediş stili bilen fecirvakti.desenblog.com edebi-çepeň saýtynda ýazgylaryny okyjylara hödürleýär.

Terjime eden: Suraý ATAÝEWA.

© www.kitapcy.ml Teatr we kino sungaty